

УДК 81.255.4

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ СТРУКТУРНИХ ТИПІВ АБРЕВІАТУР ЗА ГРАФІЧНИМ ОФОРМЛЕННЯМ У МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Кукаріна А.Д., аспірант

Київський національний лінгвістичний університет

У статті проаналізований переклад структурних типів аббревіатур за графічним оформленням у медичному дискурсі. Презентуються результати дослідження способів перекладу одиниць конденсації, які складаються з одного, двох або більше компонентів.

Ключові слова: переклад, аббревіатура, компонентний склад, медичний дискурс.

В статье проанализирован перевод структурных типов аббревиатур по графическому оформлению в медицинском дискурсе. Приводятся результаты исследования способов перевода единиц конденсации, которые состоят из одного, двух или более компонентов.

Ключевые слова: перевод, аббревиатура, компонентный состав, медицинский дискурс.

Kukarina A.D. WAYS OF TRANSCODING GRAPHICALLY ARRANGED STRUCTURAL TYPES OF ABBREVIATION IN MEDICAL DISCOURSE

The methods of abbreviations translation belonging to the graphic structural types in medical discourse are under analysis. The article presents the results of abbreviation translation, considering the quantity of its constituents.

Key words: translation, abbreviation, constituent, medical discourse.

Постановка проблеми. Процес абревіації є одним із найбільш продуктивних способів конденсації мовних одиниць, збільшення словникового складу багатьох мов та економії мовних зусиль. Одиниця перекладу вимагає глибинного дослідження, швидкі темпи глобалізації впливають на швидкість утворення нових абревіатур, існує проблематика їх інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Процесуальність» мови, за С.М. Єнікеевою [5], виявляється в її функціонуванні та змінюванні, створенні нових одиниць функціонування – абревіатур. Одиниці мовної компресії сучасної англійської мови в когнітивно-дискурсивному аспекті у 2007 р. були досліджені Варфоломієвою І.В. [3]. Бірюкова О.А. [2] розглянула функціонування абревіатур, 2007 р. Праця Ракітіної Н.Н. [9] охопила лінгвокультурологічні аспекти функціонування абревіатур у політичному дискурсі, 2007 р. Великий внесок у дослідження структурних типів абревіатур зробили Беляєва В.А. [1], яка розглянула складноскорочені слова в лексико-графічному і когнітивному аспектах на матеріалі російської та англійської мови за 2005 р., та Костерина О.Н., яка дослідила лексичні скорочення в сучасній англійській мові: структурний і прагматичний аспекти (2005 р.). Єльцов К.А. [4] визначив основну стратегію перекладу абревіатур (2005 р.). У перекладознавстві проблематикою відтворення абревіатур

займалися: А.Д. Швейцер, А.П. Шаповалова, Л.А. Черняховська, А.Н. Чужакін, С.С. Толстой, Л.К. Латишев, А.О. Іванов, Б.А. Гончаров, З.Д. Львовська [7; 8; 11; 12].

Останні дослідження та публікації свідчать про вагомість абревіатур та складність їх перекладу. Труднощі передачі структурних типів абревіатур у медичному дискурсі, на які ми звертаємо увагу, окреслені не в повній мірі. Для нашої статті вагомими стали результати дослідження Хуснуліної Ю.А. [10], яке присвячене структурно-семантичній і функціональній специфіці абревіатур (2012 р., 2011 р.), Зубової Л.Ю. [6], яка проаналізувала англійські медичні абревіатури як частину професійної мовної картини світу (2009 р.), Гуриної І.В. – прийоми мовної компресії при синхронному перекладі (2009 р.) відкрили нам нові можливості глибинного дослідження абревіатури. Новий погляд на вивчення абревіатури представлений у 2004 році Дж. Берманом, який дослідив короткі терміни – абревіатури в медицині [13].

Переклад структурних типів абревіатур за графічним оформленням розглядається нами в статті в складі одно-, дво- та багатокомпонентних скорочень для систематизації структурної організації одиниць дослідження в медичному дискурсі.

Постановка завдання. Мета статті – визначити способи перекладу структурних типів абревіатур за графічним оформленням

у медичному дискурсі шляхом вирішення таких завдань:

- проаналізувати типи аббревіатур за графічним оформленням;
- дослідити компонентний склад аббревіатур у медичному дискурсі;
- визначити способи перекладу аббревіатур україномовного та англійськомовного медичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. За отриманими даними труднощі в англо-українському перекладі викликають одиниці, утворені за допомогою графічних знаків. Можна навести результати, що свідчать про поширеність графічних скорочень, – спостерігаємо опущені літери або склади; такі структурні типи позначаються графічно:

а) **точкою** – у випадку відсікання кінцевої частини слова: *i.v.* – *intravenous* – *ВВ* – внутрішньовенно; *i.m.* – *intramuscular* – *ВМ* – внутрішньом'язово; *F.P.* – *F Double Prime Math*; *n.* – *nerve*; *N.S.* – *nervous system* – *нервова система*; *O.S.* – *left eye (ocularis/oculus sinister (Lat.), fov. – fovea)* – *ліве око*; *t.i.d.* – *three times a day* – *тричі на день*; *t.i.n.* – *three times a night* – *тричі на ніч*. Існують випадки використання аббревіатури з однією безсмысловною літерою: наприклад, *spp.* – *species (plural)* – полісемічна одиниця скорочення, яка в межах одного дискурсу може позначати *the species* – *людство*, *представники біологічного виду*, *особливий*

вид молекули, перекладається за допомогою пошуку еквіваленту в залежності від контексту.

Графічне оформлення таких аббревіатур у медичному дискурсі відбувається на рівні однокомпонентних, двокомпонентних та багатокомпонентних скорочень, точка вказує не лише на відсікання кінцевої частини слова, але й на морфологічний поділ слова, відділяючи префікси та корені однокомпонентних скорочень, згортаючи апокопу першого компонента, а також другого, додаючи беззмисловою літеру. Таку тенденцію можливо прослідкувати на прикладі: *cr. nn.* – *cranial nerves*, обов'язково дослідивши оригінал тлумачення «Cranial nerves, are nerves that emerge directly from the brain and the brainstem, in contrast to spinal nerves» [14]. Переклад таких аброутворень найчастіше відбувається за допомогою транслітерації розгорнутого значення чи перекладу еквівалентом.

Проілюструємо **трикомпонентну** аббревіатуру *T.A.T.* – *toxin-antitoxin* – *токсин-антитоксин* – транслітерація, яка поділяється на смислові блоки за допомогою крапки, для розрізнення з літерною аббревіатурою *TAT thematic apperception test* – *тематичний тест анперцепцією* – транслітерація + транспозиція. Аббревіатура *t.d.s.* – *to be taken three times daily* – *приймати три рази на день*. В українській мові одиниця конденсації *ser. LAT* – *середній легенево-артеріальний тиск* –

Таблиця 1

Компоненти аббревіатур за графічним оформленням та їх спосіб перекладу

Графічні аббревіатури, що позначаються	однокомпонентні	двокомпонентні	багатокомпонентні
точкою	0	90	430
спосіб перекладу	-	еквівалентом	еквівалентом, кластерний переклад
дефісом	5	130	360
спосіб перекладу	транслітерація		еквівалентом, кластерний переклад
тире	0	10	75
спосіб перекладу	-	еквівалентом, кластерний переклад	еквівалентом, кластерний переклад
косою рисою	0	120	200
спосіб перекладу	0	еквівалентом, транслітерація експлікацією значення	еквівалентом, транслітерація експлікацією значення
апострофом	0	12	35
спосіб перекладу	-	еквівалентом	еквівалентом
двокрапкою	0	0	10
спосіб перекладу	-	-	еквівалентом

Mid. PAP – middle pulmonary-arterial pressure перекладається за допомогою еквіваленту;

б) **дефісом** – у випадку висікання середньої частини слова: *act-c – actinomycin c – актиноміцин c – транслітерація; act-d – actinomycin d – актиноміцин d – транслітерація; DSM-5 – Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 5th ed. – Діагностичне і статистичне керівництво про психічні розлади, 5 видання – двоконпонентний кластер, формула перекладу Adj.1 + Adj.2 + Nhead + Adj.3 + Nadj.1 + Num. + Nadj.2; HAQ-DI – Health Assessment Questionnaire – Disability Index – Анкета оцінки здоров'я – Індекс інвалідності – п'ятикомпонентний кластер Nhead + Nadj.1 + Nadj.2 + Nadj.5 + Nadj.4; V-HIV – Vaccine for Human Immunodeficiency Virus – Вакцина для вірусу імунодефіциту людини – чотирикомпонентний іменниковий кластер Nhead + Nadj.3 + Nadj.2 + Nadj.1. Такі аббревіатури включають у себе найчастіше один компонент, але існують випадки поєднання дериваційно-структурних типів аббревіатур: літерна трикомпонентна плюс дефіс – висікання середньої частини слова: *of Mental Disorders, та апокопа 5th ed. – до 5, а також належність до літерно-цифрового типу. У медичному дискурсі української мови мг/м² – міліграм на квадратний метр поверхні тіла – kilograms per square meter of**

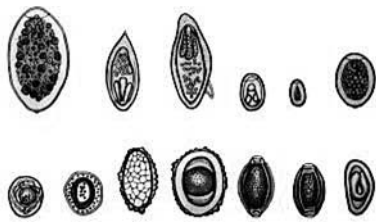

Рисунок 1, яйця глистів

body surface; AA-2 – аптечка автомобільна в маркуванні 2 – Car kits labeling 2. Наступним прикладом виступає мг/доб – міліграм на добу – mg / day – milligrams per day; МКХ-10 – Список класів МКХ-10 – Міжнародна класифікація хвороб 10-го перегляду – ICD-10 – List of classes ICD-10 – International Classification of Diseases 10th Revision; D-глюкоза – dextroglucose, dextrose; EA-розеткоутворююча клітина – EA-rosetting cell; a-ГнРГ – hormone Агоніст гонадотропін-релізінг-гормону – a-GnRH – agonist of gonadotropin-releasing. Одиниці конденсації мови, наведені вище, перекладаються за допомогою еквівалента розшифрованого значення для уникнення неточностей;

в) **тире** – при відсіканні початкової частини скорочуваного слова: *EMT – В розшифровується як Emergency Medical Technician – Basic перекладається технік невідкладної медичної допомоги – Базовий, EMT – P – Emergency*

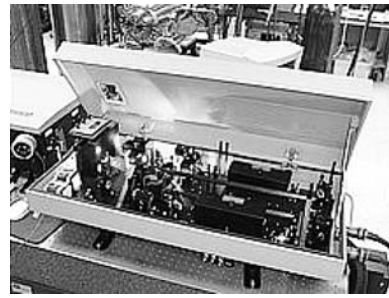

Рисунок 2, YAG

Medical Technician – Paramedic – фельдшер невідкладної медичної допомоги; Z – N – Ziehl-Neelsonstain – пляма Ціль-Нільсена. Абревіація

такого типу з використанням тире найчастіше використовується для скорочення одиниць, що складаються з двох компонентів, міксуючи різні типи згорнутої аббревіатури, як, наприклад, поєднання ініціальної аббревіатури *EMT* та апокопи четвертого компоненту *Basic* або *Paramedic*. Основний спосіб перекладу таких одиниць є переклад транслітерацією власних назв та еквівалентний переклад;

г) **косою рисою** – у випадку відсікання кінцевої частини слів словосполучення: *ac/a – accommodationconvergence / accommodation – житло, житлові приміщення – еквівалент; at/nc – atraumaticnormocephalic – атрауматичнийнормоцефалічний – транслітерація; I/P – intraperitoneal – ВЧ – внутрішньочеревний – еквівалент; I/D – intradermal – внутрішньошкірний – еквівалент; O/E – uponexamination – при огляді – еквівалент; D/C – discharge – the suddengiving off of energy – розряд – експлікація; UGIw/FT – Uppergastrointestinal (x-ray) with followthrough – верхній відділ шлунково-кишкового тракту (рентген) з завершенням – експлікація; PT/INR – Prothrombin Time / International Normalization Ratio – Протромбіновий Час / Міжнародний коефіцієнт Нормалізації – транслітерація + еквівалент/ Adj. + Nhead. + Nadj.1; R/O – rule out – виключати – еквівалент. Найчастіше графічні скорочення, що позначаються косою рисою, складаються з одного або двох компонентів, на що вказують ілюстрації, наведені вище. Міксовані типи аббревіатур за графічним оформленням складаються з трьох або більше компонентів, включаючи смисловий поділ *UGIw/FT* без відсікання кінцевої частини слів словосполучення, поєднуючи літерний структурно-дериваційний тип *U* із синкопою *GI* та зі збереженою службовою частиною мови *with* та синкопою *FT*. У медичному дискурсі української мови *Cro-белок (білок, що сприяє фаговій інфекції) – Cro protein – еквівалент; я/з – яйця глистів – helminth eggs – Nadj. +Nhead; б/о – без особливостей – n/o –no features –**

еквівалент; *v/a* – внутрішньоартеріально – *IA* – *intraarterially* – еквівалент; *v/v* – внутрішньовенно – *IV* – *intravenous* – еквівалент; *v/k* – внутрішньошкірно – *ID* – *intradermally* – еквівалент; *v/m* – внутрішньом'язово – *I/M* – *intramuscular* – еквівалент. До існуючої класифікації структурних типів аббревіатур за графічним оформленням необхідно внести вживання **аббревіатур з апострофом**, оскільки медичний дискурс зумовлює використання таких однокомпонентних чи двокомпонентних термінів: *add'l* – *additional* – додатковий – еквівалент; *alk p'tase* – *alkaline phosphatase* – лужна фосфатаза (фермент) – еквівалент; *dc'd* – *discontinued* – знятий з виробництва – еквівалент; *EXP'D* – *Expired* – минулий – еквівалент. Уперше до класифікації ми додаємо **аббревіатури з двокрапкою**, які перекладаються за допомогою еквіваленту. Це **багатокомпонентні** одиниці конденсації: *L:S R lecithin: sphingomyelin* – *The lecithin-sphingomyelin ratio (aka L-S or L/S ratio) is a test of fetal amniotic fluid to assess for fetal lung immaturity* – така аббревіатура повністю запозичується в українську мову, *Nd: YAG neodymium:yttrium-aluminum-garnet [laser]* – *is a crystal that is used as a lasing medium for solid-state lasers* – *Nd: YAG лазер* – твердотільний лазер. У якості активного середовища використовується алюмо-ітрієві гранат («YA2», Y3Al5O12) легований іонами неодиму (Nd) – багатокомпонентна аббревіатура запозичується з транслітерацією назви пристрою – лазер.

У таблиці наведені розрахунки:

Щодо проаналізованого фактичного матеріалу ми можемо стверджувати, що аббревіатура виступає в статусі особливого словотворення, яке дублює розчленоване найменування. Така одиниця в момент свого утворення виступає як скорочений знак для виділення того самого значення і перекладається за допомогою еквівалента. Основними функціями аббревіатур виступають текстотворююча та номінативна, пов'язана з економією мовних засобів, а також функція маркування наукового стилю медичного дискурсу.

Висновки. За отриманими даними ми можемо стверджувати про комплексний підхід до вивчення аббревіатур: структурні типи аббревіатур за графічним оформленням розділяються: точкою – у випадку відсікання кінцевої частини слова. Графічне оформлення таких аббревіатур у медичному дискурсі відбувається на рівні однокомпонентних, двокомпонентних та багатокомпонентних скорочень.

Точка вказує не лише на відсікання кінцевої частини слова, але й на морфологічний поділ слова, відділяючи префікси та корені однокомпонентних скорочень, згортаючи апокопу першого та другого компонентів, додаючи беззмстовну літеру. Переклад вимагає експлікації значення або пошуку відповідного еквіваленту, в обох досліджуваних мовах точка втрачає свою значущість. Дефісом – у випадку висікання середньої частини слова; такі аббревіатури займають пласт кластерів, і переклад відбувається за принципом перекладу іменникових кластерів. Одиниці конденсації мови перекладаються за допомогою еквівалента розшифрованого значення для уникнення неточностей. Тире – у випадку відсікання початкової частини скорочуваного слова; основний спосіб перекладу таких одиниць – переклад транслітерацією власних назв та еквівалентний переклад. Косою рисою – у випадку відсікання кінцевої частини слів словосполучення, що складаються з одного або двох компонентів: при перекладі повністю запозичуються чи перекладаються за допомогою пошуку еквівалента без збереження форми. До існуючої класифікації структурних типів аббревіатур за графічним оформленням ми внесли вживання аббревіатур з апострофом та двокрапкою, оскільки медичний дискурс зумовлює використання таких однокомпонентних чи двокомпонентних термінів, а їх переклад відбувається за допомогою пошуку еквівалента.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі ми вбачаємо в дослідженні способів систематизації знань про аббревіатури структурних типів у межах мнемонічних аббревіатур та створенні комплексного підходу до вивчення одиниць конденсації для змістовної їх передачі під час трансформації з однієї мови в іншу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беляева В.А. Сложносокращённые слова в лексико-графическом и когнитивном аспектах на материале русского и английского языков : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / В.А. Беляева. – Барнаул : [б. в.], – 2005. – 221 с.
2. Бірюкова О.О. Функціонування аббревіатур у сучасному мовленні : дис... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / О.О. Бірюкова. – Москва, 2007 – 309 с.
3. Варфоломеева И.В. Аббревиатуры современного английского языка: когнитивно-дискурсивный аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «германские языки» / И.В. Варфоломеева. – Москва, 2007.
4. Ельцов К.А. Стратегия перевода аббревиатур : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ.

- наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / К.А. Ельцов. – Москва, 2005. – 299 с.
5. Єнікєєва С.М. Система словотвору Сучасної англійської мови: синергетичний аспект (на матеріалі новостворень кінця хх – початку ххі століть) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «германські мови» / С.М. Єнікєєва. – Київ, 2011. – 36 с.
 6. Зубова Л.Ю. Английские медицинские аббревиатуры как часть профессиональной языковой картины мира: на фоне их русских и французских аналогов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Л.Ю. Зубова. – Воронеж, 2009. – 244 с.
 7. Латышев Л.К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения: для изучающих нем. яз. / Л.К. Латышев. – Москва : Международные отношения, 1981. – 248 с.
 8. Латышев Л.К. Перевод : теория, практика и методика преподавания : [учеб. пос.] / [Л.К. Латышев, А.Л. Семенов]. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.
 9. Ракітіна М.М. Лінгвокультурологічні аспекти функціонування аббревіатур в політичному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.17 / М.М. Ракітіна. – Челябинськ, 2007. – 315 с.
 10. Хуснуллина Ю.А. Экспрессивная функция деаббревиации в компьютерной терминологии [Электронный ресурс] / Ю.А. Хуснуллина. – Режим доступа : http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2012/1/filologuya/husnullina.pdf.
 11. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика: Статус, проблемы, аспекты / А.Д. Швейцер. – М. : Наука 1988. – 276 с.
 12. Швейцер А.Д. Теория перевода : статус, проблемы, аспекты / А.Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 215 с.
 13. Jules J. Berman. A Long Review of Short Terms Archives of Pathology and Laboratory Medicine [Online] / Jules J. Berman. – 2004. – Access Mode : <http://www.julesberman.info/abb1.htm>.
 14. Image library. Cranial nerves [Online] / Image library. – 2014. – Access Mode : <http://www.thevisualmd.com/searchimg/?idu=11869>.